

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА У ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Малюк Т.В., к.с.-г.н.

*Мелітопольська дослідна станція садівництва
імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН, м. Мелітополь
e-mail: agrochim.ios@ukr.net*

Садівництво, безперечно, є традиційною галуззю сільського господарства на півдні України. Але, на жаль, починаючи з 60-70-х років минулого століття системно скорочуються площі промислових садів у регіоні й особливо виразною ця тенденція склалася в роки реформування аграрної сфери. Так, у порівнянні з 1970 роком у 2002 році вони зменшилися у південному регіоні – на 155,5 тис. га (82,2 %). Середньорічне виробництво плодів і ягід у сільськогосподарських підприємствах порівняно до 80-90-х років знизилося у 2000-х роках – до 20 разів. І цей процес не зменшує обертів і у наші часи (таблиця) (Рульєв, 2003, 2004).

Станом на 2018 р. (дані Державної служби статистики України) площа під плодовими і ягідними насадженнями у господарствах всіх категорій (підприємства і господарства населення) у Запорізькій області склала лише 8,7 тис. га, Миколаївській – 5,7 тис. га, Одеській – 9,9 тис. га, Херсонській – 9,1 тис. га, Дніпропетровській – 16,6 тис. га (Державна служба статистики України, 2019).

Таблиця 1 - Динаміка площ промислових плодово-ягідних насаджень у сільськогосподарських підприємствах, тис. га

Рік	Область				
	Запорізька	Дніпропетровська	Миколаївська	Одеська	Херсонська
1945	23,1	21,9	6,3	10,4	9,2
1952	23,7	26,2	8,9	13,1	11,8
1970	49,9	47,9	20,8	36,7	22,8
1984	37,6	27,8	14,1	25,7	14,6
1998	16,5	14,8	10,1	19,2	9,6
2000	14,9	13,4	10,4	17,1	7,0
2018	4,5	4,1	3,2	4,0	3,5

Тобто, з низки об'єктивних та суб'єктивних причин (швидка трансформація розподільчо-планової системи до ринкової, недосконалість механізму приватизації багаторічних насаджень, диспаритет цін на плодовею продукцію, порушення технології виробництва плодів через відсутність обігових коштів і недоступність кредитів, згорання галузі в багатогалузевих господарствах, недостатнє використання наукових досягнень, втрата кваліфікованих спеціалістів

тощо) склалися явно виражені негативні тенденції: зменшення обсягів виробництва плодів, різке скорочення площ насаджень, критичне зниження темпів їх відтворення (Рульєв, 2003).

Водночас, зазначимо, що за розрахунками МОЗ України раціональною нормою споживання людиною плодово-ягідної продукції вважається 90 кг на рік на одну особу, тоді як фактичне в Україні не перевищує 52 кг (Державна служба статистики України, 2019). Унаслідок цього населення нашої країни страждає на авітаміноз, що зумовлює розвиток хронічних захворювань і, навіть, скорочення середньої тривалості життя. Дослідження соціологів і дієтологів доводять, що для уникнення цих явищ у структурі харчування повинна зменшуватися частка споживання хлібу, картоплі та цукру, й натомість збільшуватися частка плодів, ягід і овочів.

Зважаючи на обставини, що склалися у садівничій галузі країни і, зокрема, у південному регіоні, набуло надважливого значення вирішення комплексу технологічних та економічних питань, спрямованих на відродження та активізацію промислового садівництва як єдиного шляху уникнення повної залежності внутрішнього ринку плодів у повну залежність від їх імпорту.

Зменшення масштабів виробництва плодової продукції відбувається не лише через скорочення площ плодоносних насаджень, а й зниження їх урожайності. Серед основних причин цього є як відсутність матеріально-технічного забезпечення, так і недотримання агротехнічних заходів. Отже, головним резервом збільшення виробництва плодів залишається підвищення продуктивності насаджень за рахунок інтенсифікації садівництва.

Водночас, вирощування багаторічних насаджень, відповідно до сучасних тенденцій розвитку галузі має переважно відбуватися за наявності зрошення навіть у районах із достатньою зволоженістю, а за посушливих умов, взагалі, має бути невід'ємною складовою сучасної технології вирощування. Але відповідно з останніми опублікованими офіційними даними Держгеокадастру (станом на 01.01.2016 р.) в Україні загальна площа зрошуваних земель під багаторічними насадженнями становила 48,7 тис. га, з них сади та ягідники - 35,5 тис. га, виноградники – 12,2 тис. га та інші насадження – 1,0 тис. га. Водночас сади та ягідники зі зрошенням без урахування насаджень на території анексованого Криму, становлять 23,6 тис. га, тобто складають лише 11,4 % від загальної їх площі у плодоносному віці. Крім того за даними Державної служби статистики України, яка надає відомості про показник «политих земель», у 2018 році з 68,9 тис. га багаторічних насаджень на підприємствах країни (без урахування господарств населення) площа политих плодкових насаджень становила лише 11,6 тис. га, ягідних – 1,6 тис. га, горіхоплідних – 1,3 тис. га винограду - 4,0 тис. га (Державна служба статистики України, 2019). Тобто, відсутність систем зрошення у садівництві зумовлює значне недоотримання урожайності, яке в грошовому виразі може досягати колосальних збитків для країни (за узагальненими даними - понад

23 млрд. грн. щорічно).

З огляду на це та з метою підвищення ефективності садівничої галузі вченими Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН (раніше - Інституту зрошуваного садівництва) за її понад 90-річну історію виведено більш ніж 250 сортів плодових культур та введено у комерційний обіг 98 сортів, які є конкурентоспроможними за показниками скороплідності, посухо- та зимостійкості, високотоварності плодів, відмінних смакових якостей. Частка сортів ряду кісточкових культур селекції станції перевищує 60 % всього сортименту в країні. В установі виведено унікальні міжвидові вишне-черешневі гібриди (дюки). Впровадження результатів наукових робіт не обмежується південним регіоном, а охоплює всю країну. Шість колекції зразків генофонду плодових культур є унікальними науковими об'єктами та становлять національне надбання.

Також за останні роки, незважаючи на всі складності функціонування аграрної науки в Україні, вченими станції створено низку сучасних наукових продуктів, впровадження яких сприяє відродженню галузі садівництва в регіоні. Серед них: технологія мікрозрошення кісточкових культур з використанням комплексу ресурсозберігаючих елементів; якісно нові елементи створення інтенсивних насаджень кісточкових культур; екологічно безпечні системи захисту плодових насаджень від шкідливих організмів, ресурсо- та енергозберігаючих систем удобрення та утримання ґрунту у плодових насадженнях. Крім того, вченими станції розроблено метод точного прогнозування дат виходу з періоду біологічного спокою і початку цвітіння дерев на основі фенокліматографічних моделей та управління параметрами фізіологічного стану дерев і системою мікрозрошення; методи статистичного вибіркового вхідного контролю проміжної і кінцевої продукції розсадника; спосіб групування сортів колекції генофонду за ієрархічною класифікацією, яка має семантичну структуру, формалізовану для уніфікації, визначальності і порівняльності результатів; наукові основи визначення придатності ґрунтів для ведення садівництва.

Отже, подальший розвиток садівництва у сучасних умовах невід'ємно пов'язаний з розробкою наукових основ сучасних елементів технології вирощування плодових культур в умовах глобальних змін клімату у бік посушливості, що відповідають міжнародним вимогам. У зв'язку з вищенаведеним особливою актуальністю набуває збільшення Державної підтримки галузі аграрної науки як від'ємної частини інноваційного розвитку України та збереження, примноження та підвищення якості науково-технічного потенціалу агропромислового виробництва, зокрема садівництва, що згідно «Концепції науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України» віднесено до пріоритетних національних інтересів.

Література

1. Рульєв, В. (2004). *Економические проблемы развития садоводства Украины*. Київ: ННЦ ИАЭ.
2. Державна служба статистики України, Статистичний збірник. (2019). *Статистичний збірник Рослинництво України*. Київ: Державна служба статистики України.
3. Рульєв, В. (Ред.) (2003). *Садівництво півдня України*. Запоріжжя: Дике поле.

ТЕХНОЛОГІЯ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ІНТЕНСИВНИХ НАСАДЖЕНЬ ЧЕРЕШНІ

Малюк Т.В., к.с.-г.н., Козлова Л.В., к.с.-г.н.
*Мелітопольська дослідна станція садівництва
імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН, м. Мелітополь
e-mail: agrochim.ios@ukr.net*

Черешня – плодова культура, що відзначається щорічним плодоносінням, раннім строком досягання плодів із високими смаковими та дієтичними властивостями і займає одне з перших місць за прибутковістю. Україна належить до провідних світових виробників плодів черешні. За даними ФАО (FAO Statistics Division, 2013) вона перебуває на 10-му місці з обсягом виробництва 72,8 тис. т, що становить 3,3% від загального обсягу світового виробництва (2,19 млн т). В Україні площа плодоносних насаджень кісточкових культур у всіх категоріях господарств становила 69,4 тис. га, 2013 р. – 68,9, з яких черешня займала відповідно 12,5 і 12,4 тис. га, або 18% (Державна служба статистики України, 2019).

Водночас, світовий і внутрішній ринки плодів черешні є дефіцитними, що зумовлює високий рівень цін на них. Для забезпечення внутрішніх потреб ринку порівняно з встановленими нормами споживання їх людством за рік (2 кг), необхідно збільшити їх виробництво не менше, ніж на 20 тис. т, або на 25%. Одним із шляхів збільшення виробництва плодів цієї культури є розширення площ під насадженнями та впровадження сучасних технологій вирощування.

Обов'язковою умовою впровадження інтенсивних технологій у процес вирощування насаджень черешні як провідної культури півдня України є раціональне застосування зрошення та удобрення. З іншого боку цей процес стримується високою вартістю поливної води, дефіцитом внесення органічних добрив, традиційною паровою системою утримання ґрунту, недосконалими способами внесення добрив, тощо. Тому необхідна зміна технологічних підходів